

יד
מהרי"ע

שערי יצחק

השיעור השבועי

מפי מרן הגאון
הרב יצחק רצאבי שליט"א
פוסק עדת תימן

נמסר במוצש"ק
חיי שרה
מרחשון ה'תשע"ז ב'שכ"ח
בבית המדרש "פעולת צדיק"
בני ברק

נושאי השיעור:

המשך ביאור דין ערלה בפלפל חריף, חצילים, פאפיה ופסיפלורה, ובגדר פוק חזי מאי עמא דבר.

פירוש המלה "דָּבָר", והבנת המלה "הַדְּבָרָה" במגילת בני חשמונאי, ותמיהה על שינויי הלשון שם.

דברים לזכרו של מה"ר יחיא אלשיך זצוק"ל במלאות כ' שנים לפטירתו. עניין היעלמות ילדי תימן, וזעקה לחשיפת היעלמות עשרות אלפי ספרי קודש עתיקים ונדירים בעת העלייה מארץ תימן לא"י.

כל הזכויות שמורות

יוצ"ל ע"י מוסדות יד מהרי"ץ בני ברק
טלפקס: 03-5358404. נייד: 050-4140741
דוא"ל: yad@maharitz.co.il

להאזנה לשיעור דרך הטלפון:

קול יהודי תימן – 072-33-23-642
שלוחה 6

קול הלשון – 03-6171031

מספר השיעור במערכת קול הלשון – 501

מספר השיעור בדיסקים ובקו "קול יהודי תימן" – 377

השיעור מוקדש לרפואת מרת עדיה בת רבי אברהם שתח"י,
אשת ידידנו הרב אבישי מהאצרי הלוי הי"ו.
המקום ברוך הוא ישלח לה רפואה שלימה בתוך שאר
כל חולי עמו ישראל, ויעמידה מחליה לחיים טובים ולשלום,
שבעז"ה יעברו כאבי הראש במהרה, אכ"ר.

השיעור מוקדש לרפואת מרת עדיה בת רבי אברהם שתחיי, אשת ידידנו הרב אבישי מהאצרי הלוי הי"ו. המקום ברוך הוא ישלח לה רפואה שלימה בתוך שאר כל חולי עמו ישראל, ויעמידה מחליה לחיים טובים ולשלום, שבעז"ה יעברו כאבי הראש במהרה, אכ"ר.

המשך ביאור דין ערלה בפלפל חריף, חצילים, פאפיה ופסיפלורה, ובגדר פוק חזי מאי עמא דבר.

בשיעור הקודם התחלנו לדבר, בעניין השאלה אשר מעוררים עליה מדי פעם, בזמן האחרון, לגבי פלפל חריף, האם יש בו משום ערלה. ישנה שאלה דומה, לגבי פרי פאפיה, וכן פסיפלורה. ובפרט, שהעצים נראים גדולים ואם זה נחשב עץ, אזי צריכים לנהוג בהם דין ערלה. כמו כן, שהברכה עליהם תהיה בורא פרי העץ. או שישנו חילוק, בין דיני ברכות, לבין ערלה.

נזקקנו לשאלה הזאת, כיון שכתבנו על כך בשו"ת עולת יצחק חלק ג' סימן רמ"ז, ואף כי גם בחלקים הקודמים כתבנו על כך, אבל שם בחלק ג' הוספנו דבר חדש, ותלמיד חכם אחד, ידידנו הרה"ג יעקב קארפ שליט"א, עורר כעת על כך נקודה חשובה, וממילא רווחא שמעתא. הוא כתב לי כך, בדבר מה שכתב כבוד תורתנו בשו"ת עולת יצחק חלק ג' סימן רמ"ז [דף תקט"ז] דאין דין ערלה בפלפל חריף, והביא שמצא בן בספר פלח הרימון כת"י למהר"י השאש זצ"ל שכתב וז"ל פלפלין שקורין בסבא"ס אינו חייב בערלה.

אצל התימנים, פלפל חריף נקרא בשם "בסבא"ס". אומרים על אדם מפולפל, שהוא בסבא"סי. אולי כאשר אוכלים את הפלפל הזה, זה משפיע על האנשים להיות חכמים ומפולפלים. ולכן התימנים הם חריפים.

עיינ בשו"ת רבינו ירוחם ונלמד משם דפטור לכו"ע ע"כ. הבאתי שם את המלים שהוא כתב, כפי שמצאתי בכת"י. וכתב שמה שציינ לשו"ת רבינו ירוחם לא ידעתי כוונתו לפום רהטא וכו'. הערתי על כך, כי לא ידוע, לא מצאנו שישנו

שו"ת כזה, בשם שו"ת רבינו ירוחם. לרבינו ירוחם בעצמו, ישנו ספר המפורסם בשם 'תולדות אדם וחווה', אבל הנושא הזה אינו מובא שם. חיפשתי ולא מצאתי מאומה.

בכל אופן, הוא כותב אלי כך, הנה לענ"ד כיון שבעל פלח הרימון זצ"ל נלב"ע בשנת תרצ"ט, הרי בודאי כוונתו במה שציינ לשו"ת רבינו ירוחם הוא ט"ס של פיענוח הכת"י, וכל כוונתו לשו"ת רבינו יוסף חיים זצוק"ל בעל רב פעלים בח"ב סימן ל' לעניין הפאפיה. ואולי היה כתוב בכת"י שו"ת ריו"ח, ופיענחו בטעות רבינו ירוחם. וא"כ כבר דנו גדולי דורינו בדברי הרב פעלים וסמיכתו בקודש בכל נימוקיו שם.

הוא טוען, כי כנראה, פיענחו לא נכון את הכת"י. הרי אין שו"ת רבינו ירוחם, כפי שתמהנו שם, ועלה לו רעיון, כי היתה טעות בפיענוח הכת"י. דהיינו, היה כתוב בראשי תיבות שו"ת ריו"ח, שזהו רבינו יוסף חיים בעל בן איש ורב פעלים, שאכן יש לו תשובה בנושא הזה, ולכך התכווין בעל פלח הרימון. ואם המקור הוא משו"ת רב פעלים, אם על דבריו סומכים להתיר, הרי שזהו נושא הצריך עיון, כיון שכבר דנו ופקפקו על ראיותיו. תכף נפרט זאת יותר. אמנם בעל שו"ת רב פעלים דיבר על הפאפיה, אבל מתוך נימוקיו למד בעל פלח הרימון לעניין הבסבא"ס. א"כ, בנפול היסוד, נפל הבניין. כך הוא טוען.

כיון שכותב המכתב הוא אשכנזי, לכן הוא ממשיך וכותב כך, והנה מכיון שלבני אשכנז יש ג' עמודי הוראה זצוק"ל בדורות האחרונים, אשר כל הוראותיהם בד' חלקי שו"ע נתקבלו בכלל ישראל, הלא המה מרן החזו"א, הגרי"ש אלישיב, והגר"ש וואזנר זצוק"ל שהורו למעשה לאסור ולהחמיר בדין ערלה בכל כה"ג (עיינ שו"ת שבט הלוי ח"ו סי' קס"ה). בעל שבט הלוי סובר, שלגבי הפאפיה, הדבר קרוב לאיסור דאורייתא. הלשון שלו, 'ספק דאורייתא', נוטה ודאי לאיסור. אבל מצד שני הוא אומר, כי כיון שבעל רב פעלים, הוראתו בקדושה להתיר,

לא יאָבֵל וַיִּקְרָא י"ט, כ"ג. בחוץ לארץ, לא נוהג דין ערלה, מדין תורה, אלא רק בארץ ישראל. אלא מאי, זאת הלכה למשה מסיני. אבל ספק, מותר. לכן, גם אם התירו זאת בחו"ל, שם היה צד נוסף להיתר. כי הכי הרבה זהו ספק, וספק ערלה מותר. אבל זאת לא תהיה ראייה, שבארץ ישראל זה גם יהיה מותר. לכאורה, הוא טוען דברים, בעלי משקל טוב.

והגר"מ לוי זצ"ל בספר ברכת ה' ח"ג פרק ז' ס"ה (עמ' כ' ואילך) האריך לסתור כל דברי המקילים בזה, והעלה בדברים ברורים ומוכרעים לחייב בערלה מדינא ללא שום חילוק אצל בני ספרד או תימן וכו' ללא יוצא מן הכלל, ושכן כתב בשו"ת איש מצליח כרך ג' י"ד סימן מ"ה עיש"ה (דלא כחזון עובדיה ברכות עמ' כ"ד, ויבי"א ח"י יו"ד סי' ל"ד).

אם נוכל לבקש מכבוד הדר"ג שליט"א לבאר לן מה ידחו גדולי המתירים כל נימוקי האוסרים בדברים המתקבלים על הלב. שאף ליראי ה' מבני תימן וספרד, שזהירים בארץ הקודש בהוראות מרנן החזו"א והגריש"א והגר"ש וואזנר זלה"ה, לא יצרכו להחמיר בדבר זה ללא חששות. הוא מבקש, תגיד לי צדדים של היתר, בכדי שיהיה 'חלק'. שגם המחמיר, יסמוך על כך.

מצורף בזה מאמר הרב אפרתי [הליכות שדה פסח ה'תשנ"ו, מדף 11], שהאריך בזה בדעת רבו מרן הגרי"ש אלישיב זצ"ל. וע"ע בקובץ תשובות ח"ג סי' ר"נ.

מצפה לדברי אלהים חיים, מכבוד הדר"ג שליט"א.

יעקב קארפ, בלאאמור"ר הגרמ"מ שליט"א מהעיר מודיעין עילית – קרית ספר.

אכן, זאת שאלה גדולה. המעיין בנושא זה יראה, ספרים רבים שדשו בכך, יראה אריכות עצומה, כי אלו מים עמוקים, 'הויות אביי ורבא

לכן לא מוחים ביד המקילים. מפני כבוד קדושת תורת הגאון רב פעלים שהקיל בה לכתחילה, יש לו עמוד לסמוך עליו, ולא מחינן ביה. כך היא מסקנתו. בכל אופן, טוען לפי זה החכם השואל, בודאי שאי אפשר להורות לבני אשכנז, עפ"י מנהג בני תימן.

כנראה עניין הבסבא"ס, הפלפל החרף, לא היה מצוי אצל האשכנזים בדורות שעברו, הדבר לא גדל שם במקומותיהם. מסתבר אם ככה, כי זה יכול לגדול בארצות חמות, ולא באירופה הקרה. גם לגבי הפאפיה והפסיפלורה, הפאפיה באה בארץ הודו, והפסיפלורה ג"כ כנראה באה מארצות המזרח, הפירות הללו לא היו מוכרים בעולם, רק מקרוב הם נתפשטו ונתקבלו. גם הבן איש חי לא הכיר זאת. היום בזמנינו, העולם כבר התפתח, וממילא זה נפוץ הרבה יותר. אבל בעבר, לא ידעו מכך בכלל הרבנים. היו צריכים לברר מה זה, ואיך הוא גדל, ואת כל הפרטים. בכל אופן הוא טוען, נכון שהתימנים מתירים, אבל למה שהאשכנזים יתירו?

הוא מדבר כך, כי למעשה כמדומני שהמקובל בכל ההכשרים החרדיים, לתת הכשר על פלפל שיפקה [שהוא מסחרי, ומצוי בשווקים], דהיינו הפלפל החרף הכבוש. ובשימורים. ואפילו זחוק-סחוג, וכדומה. כולם מתירים זאת. אבל השואל, מפקפק בכך. ובפרט שאין כאן ראיות מכריעות מהש"ס והראשונים להיתר, וכן לא נמצא בדברי המתירים שידחו כל הנימוקים של דעת האוסרים זיע"א בראיות מכריעות [ואף יישבו מנהג ההיתר בחוץ לארץ].

דהיינו, גם אם בחו"ל נהגו להתיר זאת, יכול להיות כי ישנם צדדים להתיר דוקא בחוץ לארץ. כגון, כאשר ישנו ספק. הדין הוא, שספק ערלה בחו"ל, מותר. הרי מן התורה, דין ערלה הוא רק בארץ ישראל, כפי שנאמר וְכִי תִבְאוּ אֶל הָאָרֶץ, וְנִטְעַתֶם כָּל עֵץ מֵאֵכֶל, וְעַרְלַתֶם עַרְלַתוֹ אֶת פְּרִיו, שְׁלֹשׁ שָׁנִים יִהְיֶה לָכֶם עֲרֵלִים

אומר על כך בעל רב פעלים, מה אתם שואלים? מהו המקור? ישנה תוספתא מפורשת, האומרת כך. זהו יסוד חזק.

הוא כותב ושו"ת רב פעלים חלק ב' סימן ל"ז כך, נשאלתי וכו' בהרי הנדייא, דהיינו הודו, יש פרי שקורין אותו פאפייא. היום בזמנינו, כבר מכירים אותו, לא צריך להסביר מה זה. בהתחלת דבריו הגרי"ח דין בכך, הוא חשב בתחילה שזהו אילן, גם לגבי הברכה וגם לגבי דין ערלה, ואחר כך הוא אומר, באמת אחר הישוב בס"ד, ראיתי שצריך לדון את זה מין ירק, והברכה של הפרי הנזכר היא בפה"א, וממילא גם דין ערלה אין כאן כלל, כי ירק הוא ולא עץ. והוא דראיתי להרב מהר"א ישראל במחנה ישראל סימן ר"ן, שכתב וז"ל לעניין היתר אכילה הבדינגאן, דהיינו חצילים, דלא חיישינן משום ערלה, עיין להרדב"ז חלק א' סימן רצ"ו.

האמת היא, כי הרדב"ז נסתפק בעניין הזה, והוא עשה שם חילוק בין המין השחור לבין המין הלבן. ואם זה ספק, יש צדדים להתיר בחוץ לארץ. הוא כותב, 'לעצמי אני מחמיר'. אבל הוא אומר, כאשר באתי לארץ ישראל, ראיתי כי כולם נוהגים בזה היתר. ואם בא"י מתירים זאת, הדבר סימן כי שמחשיבים זאת כירק בודאי, שאין בו דין ערלה. ואז נתחדש לו טעם בכך, כי כיון שמהזרע, דהיינו מהגרעין, יוצא הפרי בתוך שנתו, הדבר סימן שזהו ירק.

אומר בעל שו"ת רב פעלים, וז"ל, וראיתי בכת"י בגליון הרדב"ז, מכתבת ידו של הרב הקדוש מהר"ש גרמיזאן ז"ל, דאיתא בתוספתא, דכל דבר שמוציא פירות תוך שנתו מזריעתו, ישנה כאן טעות, כתוב 'שנתו וזריעתו', צ"ל 'שנתו מזריעתו', דהיינו בתוך השנה מאז שנזרע, אינו נקרא אילן לעניין ערלה, ואינו אלא ירק. והבדינגאן, עינינו הרואות דמוציא פירות תוך שנתו. א"כ, בודאי שלא נוהג בזה דין ערלה. וכן נראה דעת מרן

לא חזינא'. צריכים לשבת על הנושא הזה, במשך שבועות, אולי חדשים, בכדי לברר הדק היטב את הנקודות הללו. ומאחר ואין לי את הפנאי לכך, לפלפל בכל השקלא וטריא, כגון בדברי בעל איש מצליח, שכבר ישב על מדוכה זו במיוחד. ישנו קושי גדול, בנושא הזה. זה אומה בכה, וזה אומר בכה. מצד אחד, הגרי"ח בשו"ת רב פעלים מתיר זאת בשופי, אבל הוא מסתמך הרבה על כך, שישנה תוספתא האומרת, כי כל דבר המוציא פרי מתוך זרעו בשנה הראשונה, זה לא נחשב עץ, אלא אדמה. דהיינו, אמנם אם שותלים ייחור של עץ בתוך האדמה, הוא יכול לתת פירות בשנה הראשונה. אבל זרע ששותלים באדמה, ומוציא פרי בשנה הראשונה, זה רק ירקות, לא עצים.

לכאורה, מי אמר? היכן כתוב הסימן הזה? איפה הוא מוזכר?

הרי בגמרא [מסכת ברכות, פרק כיצד מברכין, דף מ' ע"א] כתוב, בעניין ברכת בורא פרי העץ וברכת בורא פרי האדמה, שההבדל ביניהם הוא, האם בשנה השנייה הפרי יוצא מן הענף או מהשורש. הרי ה"ה לגבי בננות. מה שנקרא אצלנו בשם מאוז, בשלחן ערוך [או"ח סי' ר"ג סעיף ג'] זה מוזכר בשם מאוזיש, זהו אותו השורש. מדוע מחשיבים את הבננה בתורת פרי האדמה, מדוע זה אינו פרי העץ, הרי זהו עץ גבוה? אלא התשובה היא, שהענף יורד, ולא נשאר הגזע. אחרי שנה, הוא גודל מחדש מהאדמה. אבל לגבי עץ שיש לו ענפים קיימים, ובשנה השנייה יוצאים הפירות מן הענף, לא שכל הגזע חוזר וגודל בחזרה, אזי הוא נחשב עץ.

הגמ' אומרת כך, היכא מברכינן בורא פרי העץ, היכא דכי שקלת ליה לפירי, איתיה לגוואז והדר מפיק. 'גוואז' היינו הענף של עץ, המוציא פירות אחרים. אבל היכא דכי שקלת ליה לפירי, ליתיה לגוואז דהדר מפיק, לא מברכינן עליה בורא פרי העץ, אלא בורא פרי האדמה.

שערי יצחק – השיעור השבועי

ולא מצאו תוספתא זאת. אבל הם כתבו, כי כך כתוב בתוספתא, וישנם רבים המפלפלים בכך.

גם לפני כמה ימים, נודמן לי לראות דבר מעניין כזה נוסף. רבינו מנוח על הרמב"ם מביא איזו תוספתא, ומעידים שלא נמצא דבר זה בתוספתא, אלא הביאו כמה ראשונים שכתבו כך. זאת אומרת, היה עכ"פ איזה מקור מסויים לכך. אם אתה מביא זאת בשם בעל העיטור וכדומה, בסדר, אפשר לדון בכך. אבל אם זאת תוספתא, הרי זה חז"ל, מי יכול להרים ראש? הבעיא היא, שלא מצאו זאת בתוספתא. ישנם כאלה שאמרו, שזאת לא תוספתא, אלא תוספות.

כפי שאמרת, בכדי לדון בעומק הסברות, ובכל הדיוקים, צריך זמן רב. ואין לי כעת פנאי לשדד עמקים בזה, מכמה טעמים. [ושקלתי ג"כ בדעתי הקצרה, שאפי"א אם ניכנס לעובי הקורה, לא נימלט מחילוקי הדעות, כי לא נוכל לבטל את הדעות האחרות – המחמירות – אפילו בראיות היותר חזקות, כמו שנוכחתי לדעת בעניינים אחרים, שהצד השני נשאר בדעתו. מהגם כי אכן אין לך דבר שאין לו מקום]. לכן, אנחנו נלך בדרך הקצרה, על מנת לדעת בעזרת ה' את ההלכה למעשה.

שאלה מהקהל: כיצד הבד"צ העדה החרדית נותנים הכשר על פאפיה, אם לפי שיטת האשכנזים ישנה בעיא של ערלה?

תשובת מרן שליט"א: כי הם אווזים, שזה מותר. מה שלפי החזון איש ישנה בעיא עם כך, הבד"צ לא פוסק כמותו גם לגבי עניינים אחרים, כגון קדושת שביעית בשל גויים וגבולות הארץ ועוד. יש להם את כללי ההלכות והמנהגים שלהם, והם לא מתחשבים בשיטות האחרות. הם פוסקים, כפי המקובל אצלם בעיקר, ירושלם ת"ו, אפילו בעניין חמץ בפסח, אם לקולא אם לחומרא. בנ"ד כנראה הגדולים שלהם פסקו, שהדבר מותר. הם בית

ז"ל בספר הקצר בסימן ר"ג, שפסק על המאיזים (המאוז"ש), דהיינו הבנות, בורא פרי האדמה וכו', הוא מאריך בכך.

בשיעור הקודם, כבר הבאנו את דברי הברכי יוסף, שהעלה כי גם גאונים וצדיקים אכלו זאת, וכן שהעידו על האר"י ומהר"ו ומהר"ם אלשיך, שכולם היו מתירים ואוכלים את זה.

השאלה היא רק, מהו הנימוק? או שהנימוק הוא, מצד שזה מביא פירות בתוך שנת זריעתו. הם לא הזכירו את הנימוק הזה, אלא טעמו הוא, כיון שהפרי נחלש משנה לשנה. דהיינו, לגבי החצילים, בשנה הראשונה, טעמו טוב. ובשנה השנייה, הוא מר. ובשנה השלישית, הוא בכלל אינו ראוי לאכילה. וכי זהו עץ? הרי אדרבה, עץ הולך ומשבית. א"כ, כיון שהוא הולך ופוחת, הדבר סימן שזהו סוג של ירק.

נראה שהם הבינו, כי לגבי הכללים, מהו עץ ומהו אדמה, זהו דבר התלוי בסברא, ולא במקור בגמרא, אלא שהאנשים לבד מבינים ויודעים זאת. דהיינו, ישנם דברים שהם בודאי ירקות, וישנם דברים שהם בודאי עצים. היכן החלוקה ביניהם? מצאו לכך כמה וכמה חילוקים, אף שלא מוזכרים בגמרא. ואלו הם הסימנים. א"כ הוא כותב כי בתוספתא מובא הסימן הזה, וכמובן המדובר לגבי ערלה, אבל ק"ו לעניין הברכה.

והוא מביא כי מהר"י חאגיז בשו"ת הלכות קטנות וחלק א' סימן פ"ג כותב, שזהו טעם חלוש. הרי מדובר באיסור תורה, איסור ערלה. כיצד אתה בא ואומר סברא, כי בגלל שזה מוציא פרי מן הגרעין, לכן זה נחשב ירק? בסברות כאלה, לא מתירים איסור דאורייתא. לכן טוען שו"ת הלכות קטנות, כי זהו טעם חלוש. על כך אומר הגרי"ח, שזה לא טעם חלוש, אלא טעם חזק כראי מוצק. למה? כיון שזאת תוספתא.

הבעיא היא, שאף אחד לא מצא את התוספתא הזאת. איפה התוספתא הזאת? כולם חיפשו,

דין בפני עצמו, ואינם מחוייבים לחשוש לכל השיטות ולכל המחמירים.

כדי לקצר ולדעת דברים ברורים, אביא בפניכם את סיכום העניין, כפי שסידר הגרי"ש אלישיב זצ"ל. לאחר שהוא מסכם את כל הדעות, הוא מביע את דעתו בעניין, ועל כך ברצוני להגיב.

המאמר נדפס, בקובץ על יד וחלק י"ד תשנ"ז דף כ"ט, וכן ברבעון קרית ספר ותשע"א מדף א', לא הוא בעצמו כתב זאת, אבל כך כתבו בשמו, כפי ששמעו זאת ממנו. בתחילה הם מסבירים שם, כי השאלה לגבי פלפל חריף היא, כיון שנהגו רוב העולם לאכול, גם הם מסכימים שהמקובל לאכול זאת, אף שישנם תלמידי חכמים המחמירים בכך. אבל מצד שני התעוררו לכך, כי יש שגידלו פלפל חריף בגינה, וזה גדל יותר משלוש שנים, וזה עדיין ראוי לאכילה. הרי החזון איש, אמר סברא חדשה. גם החזון איש פקפק בסברא של נתינת פרי בתוך שנתו, כיון שאין לכך מקור בגמרא. לכן, הוא אומר דבר חדש.

לדבריו, דבר הגודל רק שלש שנים, בודאי שהוא אינו עץ. כיון שלאחר שלש שנים הוא כבר לא מביא פירות, בודאי שנחשיב אותו כמין ירק. והסברא היא, כי לא מצאנו פרי האסור לאכילה. אין דבר כזה. ישנם איסורי מאכלות, אבל לא פרי האסור באכילה. ואם פרי זה אינו חי יותר משלוש שנים, זהו הסימן שדבר זה הוא ירק. כך אומר החזון איש.

שאלה מהקהל: זאת לא הסברא שהביא מרן שליט"א בשיעור שעבר בשם ספר חסד לאברהם, כפי שענה החיד"א לאותו ת"ח ששאל על כך.

תשובת מרן שליט"א: לא. הסברא שם היא שהפרי פוחת והולך משנה לשנה. שהכמות או האיכות פוחתת משנה לשנה. החזון איש אומר, סברא אחרת. לפי דבריו, אפילו אם הוא יתן

פירות טובים במשך שלש שנים, אם הוא לא נותן יותר משלש שנים, הדבר מותר. זה לא ערלה. כי בתורה, אין פרי האסור באכילה. אם במציאות הפרי הזה חי רק שלש שנים, אז לא יכול להיות שזה אסור, כי לא מצאנו בתורה פרי האסור באכילה. על כרחך, שזה נחשב ממיני ירקות. זאת סברת החזון איש, והוא לא סומך רק על כך, אלא הוא מצרף זאת. אם יהיה גם את הסימן הזה וגם את הסימן השני, אזי יהיה אפשר לסמוך על כך.

דרך אגב, המעניין הוא, כי כמה שהסברא הזאת פשוטה להחזון איש, בשו"ת רב פעלים הדבר בדיוק ההיפך. אפילו לא עלה על דעתו, שזהו צד להתיר. כי המעניין בדברי הבן איש בתשובתו בשו"ת רב פעלים, יראה כי בשלב הראשון כאשר הוא חשב לדון את הפאפיה כמו עץ, ואצלם הפאפיה גדל רק שלש שנים, כך הוא מתאר אותו. הוא כותב, לפי הנזכר בשאלה, אין עץ זה מאריך יותר משלש שנים, וא"כ כל פירות שמוציא אסורים משום ערלה, והיכא משכחת לה פירות היתר, כדי שיברך עליהם. הוא חשב, שהפאפיה גדל רק שלש שנים, או שכך היתה המציאות בזמנו בהודו אצלם. אולי בתנאי אקלים אחרים, זה גודל יותר. אבל הוא דן על פרי שגודל שלש שנים, והוא לא מתחשב בכך בתורת צד להיתר. לשיטתו, אכן מצד זה היה אסור.

ברצוני רק להראות בכך, כמה הסברות בעניין זה אינן ברורות. כל אחד חושב, שסברת השני איננה סימן, והסימן שהוא אומר זאת היא ההוכחה. ודוקא גדולים אחרים, חושבים בדיוק אחרת. לכן ישנה קצת מבוכה, בנושא הזה. ממילא צריך לצרף כמה וכמה צדדים של היתר, בכדי שההיתר יהיה מרווח.

לגבי הפלפל החריף, בהתחלה חשבו שהוא גדל רק שלש שנים, וא"כ גם לפי החזון איש הדבר היה צריך להיות מותר. אבל התברר, גידלו פלפל חריף, במקומות חמים, והוא גדל יותר משלש שנים. אמנם, אין המדובר בכל

שערי יצחק – השיעור השבועי

בהערה בסוגריים, אפשר לענ"ד לומר, כי הרדב"ז אמנם לא ראה את התוספתא, אבל הוא שמע שאמרו זאת. הוא לא ידע מהו המקור, אז הוא כתב את מה שהוא שמע. הוא לא נכנס לדון, מהו בדיוק המקור. כנראה הם מבינים, כי 'נתחדש לי טעם', היינו מסברא דידיה. אינני חושב שהוא מתכווין לכך, שפתאום עלה לו חידוש. אלא הכוונה היא, שנתחדש לי, שמעתי בארץ ישראל, שאומרים את הטעם הזה. מה המקור לכך? הוא לא נכנס, מהיכן זה בא. בכל אופן, הדבר אינו ברור.

ולכן נשארת ההכרעה כהחזון איש, שא"א להסתמך על כלל זה לבדו באילן שנותן פירות בתוך שנתו להחשיכו כירק. אם אין תוספתא, אזי צריכים להתחשב בדעת החזו"א.

ובהמשך הוא כותב כך, והנה כתב הברכי יוסף לגבי חצילים, שאחד הסימנים של פרי הוא, שבכל אילן שעושה פירות, הרי הוא הולך ומשביח משנה לשנה. אבל החצילים, שנה ראשונה הוא טוב, ומתוך שנה שניה הוא גורע מעט, ובשנה השלישית הוא מר הרבה, שאינו ראוי לאכילה אלא ע"י הדחק, וזה מורה שהוא ירק עב"ל.

אך כיון שמעידים, שבפלפל חריף, אין הפירות מתקלקלין. הסימן הזה, לא טוב לגבי הפלפל החריף, כיון שהפירות בשנה השנייה לא נהיו גרועים, אדרבה הפלפל נהיה יותר חריף. ואע"פ שהוא נהיה יותר חריף, אינו חסרון, מכיון שזה תבלין, וחריפות יתר לא נחשב קלקול. ומצד שני, יתכן דכיון שכמות הפרי יורדת בשנה השניה והלאה, א"כ אולי גם זה נחשב כמתקלקל והולך, ואולי דינו כירק בגלל זה. זאת היא הנקודה. דהיינו, מבחינת האיכות, אולי זה בסדר, אין בעיה, אבל מבחינת הכמות, היא יורדת ופוחתת. א"כ מתקבל לומר, שזה בודאי לא עץ, ולכן דינו כירק. לגבי אילן, העץ הולך ומשביח, בכמות הפרי. העץ

המינים והסוגים, שלפלפל החריף, הרי ישנם כמה סוגים, אלא על חלקם שגדלו כך. לכן, עלתה השאלה הזאת.

שאלה מהקהל: שיפקה זה בסבא"ס?

תשובת מרן שליט"א: ישנם כמה וכמה מינים, של פלפל חריף. הזכרתי זאת בשו"ת עולת יצחק חלק ב' סימן רכ"ב. כתבתי שם, יש מין תימני, מרוקאי, עזתי, ישראלי, מצרי. אבל כנראה, שאם זה מאותה המשפחה, וחלקם כך וחלקם אחרת, האחד מעיד על הכל. אי אפשר להגיד, שחלק יהיה מותר, וחלק יהיה אסור. ונעכשו ראיתי בהליכות שדה הנז' לעיל, כי ישנם שמונים זנים של פלפל חריף. ישתבח שמו לעד.

מובא בהמשך המאמר שם כך, כתב הרדב"ז ח"ג סי' תקל"א, בטעם שכולם נהגו היתר בחצילים, שבהם היתה שאלה גדולה של ערלה בשעתו, ונתחדש לי טעם להיתר בו, שאין בכל מיני האילן שזורעין הגרעין ועושה פרי בתוך שנתו כמו החציל, הלכך ירק הוא. ובפלפל חריף ג"כ כך הוא, שנותן פרי בתוך שנתו. והאחרונים הקשו, היכן מצא לכלל זה בש"ס ובפוסקים. ע"י בהלכות קטנות סי' פ"ג.

והחזון איש סי' י"ב הכריע, שבסימן זה לבד, לא סגי לקבוע שדינו כירק, כיון דאינו מופיע בגמ', אך אפשר לצרפו לטעמים אחרים לקולא. ובשו"ת רב פעלים ח"ב סי' ל' כתב על סימן זה של הרדב"ז, שהוא מן התוספתא. אמנם, לפנינו אין תוספתא כזו. וכן מלשון הרדב"ז מבואר, שלא ראה סברא זו בתוספתא, שהרי כתב ונתחדש לי טעם להיתר וכו'. ואם סברא זו מן התוספתא, לא היה כותב ונתחדש לי, וגם היה מביא התוספתא. הרדב"ז לא אמר שישנה כזאת תוספתא, אלא הוא אמר 'נתחדש לי טעם'. אם זאת סברא מן התוספתא, מה הפירוש 'נתחדש לך'? תגיד שכך כתוב בתוספתא.

גודל שנים רבות, הוא לא פוחת. לכן, זהו סימן שזה ירק. א"כ הדבר אינו ברור, זהו ספק.

ומרן החזון איש סי' י"ב חידש, דשיח שאינו מתקיים ונותן פירות יותר מג' שנים, אין בו ערלה, ונחשב כירק. דאין סברא שיהא אילן, שפירותיו לעולם אסורין. והפלפל ג"כ, ברוב המקומות אינו מחזיק יותר מג' שנים.

חשבו להתיר את הפלפל, גם לפי סברת החזון איש. אך מכיון שיש מקומות בדרום הארץ, שהאקלים חם יותר, שהפלפל החרף עומד שם על העץ ד' שנים ויותר, והעץ מעובה ממש, לכן אע"פ שברוב המקומות אין העצים מגיעים לג' שנים, יתכן שזה מחמת שאין מטפלים בהם כראוי. אבל אם יטפלו בהם כראוי, אולי הם יכולים גם שם להחזיק יותר, כמו העצים הבודדים במקומות החמים, ולכן הדבר נשאר עדיין בגדר ספק.

והברכי יוסף הנ"ל כתב, ששאלו להרב רבי יוסף קארו ז"ל, מה הדין בערלת החצילים? הבאנו זאת בשיעור הקודם, ששאלו את מרן הבית יוסף, כי בעל כפתור ופרח אומר שאסור לאכול חצילים, ואנחנו שומעים כי ישנם כאלה האומרים שהדבר מותר. מה היא ההלכה למעשה? ענה להם הב"י, 'פוק חזי מאי עמא דבר', והתיר את החצילים משום זה.

ויש שרצו לפי זה, להתיר פלפל חריף, משום שעמא דבר לאכלו. אם ישנה שאלה לגבי הפלפל החרף, הרי גם בזמן הב"י היתה שאלה דומה לגבי החצילים, והוא פסק 'פוק חזי מאי עמא דבר'. אם כן, בואו ונראה מה עמא דבר. אוכלים פלפל חריף. הדבר סימן, שזה מותר. אם היינו שואלים את הב"י, גם לגבי הפלפל החרף, הוא היה אומר לנו 'פוק חזי מאי עמא דבר'. אוכלים בסבא"ס, אוכלים שאטה, אוכלים שיפקה. א"כ, הדבר מותר. פירוש, שנפסק להלכה כפי שיטת המתירים. אלא מאי, בזמן הב"י, במקומו, לא גדל פלפל חריף. ולכן לא שאלו. לא דנו על כך.

ועוד, זאת ראייה נוספת, הרי כמה צדיקים אוכלים דבר זה, ואין הקב"ה מביא תקלה על ידם במידי דאכילה, כמבואר בתוס' גיטין דף ז'.

הגרי"ש אלישיב, אינו מסכים לכך. לשתי הטענות. בהתחלה הוא אומר בזה"ל, אמנם יש לחלק טובא, בין זמנו של הב"י, לזמנינו. ה'עמא דבר' של מרן הב"י, בה לא ה'עמא דבר' של זמנינו. זה לא אותו 'עס'... בדורו של הב"י, היה אפשר לסמוך על 'מאי עמא דבר', אבל בדורינו, 'מאי עמא דבר' זאת אינה ראייה. כך הוא אומר, שיש לחלק טובא. זאת טענה אחת.

ובר מן דין, עמא של דור הב"י, ידעו מהכפתור ופרח שאוסר חצילים, ובכל אופן אכלוהו. הרי בעל כפתור ופרח, מה"ר רבי אשתורי הפרחי, היה מפורסם, וידעו שהוא אומר שהדבר אסור, ובכל זאת אכלו זאת, כי לא חששו לדבריו. ידעו שהוא אוסר, ובכל זאת התירו. הרי ראייה מזה, שביררו הדין, שהוא מותר. אבל הפלפל, יתכן שהעם הנוהג לאכול, לא ידע בכלל שיש בזה שאלה של ערלה, ולכן א"א להביא ראייה מהמנהג. זאת טענתו השנייה. דהיינו, לא דנו אז על כך. מי אמר, שהם בכלל ידעו, שישנו צד שהדבר אסור? לכן, אין מכך ראייה.

בהמשך הוא דן, לגבי הטענה הנוספת, שישנם צדיקים שאוכלים זאת, והוא מביא ראיות וכו', אינני נכנס כעת לנושא הזה, חושבני כי אין צורך להגיע לכך, כי גם אם הטענות שם צודקות, אבל מ"מ יש להשיב על החלק הראשון בעז"ה.

עלינו להבין את המושג, 'פוק חזי מאי עמא דבר'. איזה מין היתר זה? ללכת ולשאול את הציבור, האם אתם אוכלים זאת, או שלא? תיכנס לבית המדרש, תפתח את הש"ס והפוסקים, ותלמד האם הדבר אסור או שהוא מותר. מה, אתה הולך לראות מה האנשים עושים? איזה צד יש בכך? איזו סברא זאת בכדי להתיר?

שערי יצחק – השיעור השבועי

ואמנם כבר השיבו חכמי ישראל ע"ה, שבאהבת השם את עמו ישראל, יסיר מכשול מדרכיהם, ולא יטו כל העולם אחר היחיד, אם סברתו דחויה. הקב"ה אוהב את עם ישראל, 'אהבת עולם עמך ישראל אהבת'. וכי יהיה דבר, אשר עם ישראל נוהג בתום לב, והקב"ה ישתוק? טוב, נכון שישנה מחלוקת, י"א אסור וי"א מותר, אבל איך כל העולם נהג לפי השיטה המתירה? אלא פירושו, שהקדוש ברוך הוא, מרוב אהבתו לעם ישראל, מסיר מכשול מדרכיהם. אם הסברא הזאת היתה דחויה, אם אינה צודקת, הרי שלא היה מתקבל המנהג הזה. ואם הדבר נתקבל, הדבר סימן כי מן השמים מרוצים מן הסברא הזאת, והמנהג הוא כדת וכדין.

והשתא הגע עצמך, אם בעניין דין הלכה, מה שהסכימו הציבור לנהוג בו, אין לנטות ממנו, ק"ו למידי דמנהגא הוא.

אומר מהרי"ץ, כי זאת תשובה של חכמי ישראל. עוד מעט נראה, מהו המקור לכך. אבל המדובר שם, הוא לגבי הלכה של איסור או היתר, אבל כאן מדברים על המנהג. א"כ, אם לגבי ההלכות, נקבעה ההלכה כפי השיטה הזאת, ק"ו דבר שהוא רק מנהג, כפי שהוא דן שם לגבי קטן העולה למפטיר.

אם כן חושבני, כי כבר יש לנו תשובה טובה, לטענת הגרי"ש אלישיב. מה הוא טוען, כי ישנו הבדל בין דורו של הב"י לבין הדור שלנו? זה נכון. הדורות יורדים בעוה"ר. אבל לא זאת הנקודה. וכי בדור שלנו, הקב"ה כבר לא אוהב אותנו? מאחר שהקב"ה אוהב את עם ישראל, גם בדורנו הוא אוהב אותנו. אחרת, לא נאמר כיום בתפילה 'אהבת עולם עמך ישראל אהבת'. אם הסיבה היא, 'אהבת עם ישראל', היא שייכת גם בדור שלנו. ממילא, הטענה הזאת ירדה.

שאלה מהקהל: מסתמא היתה להם קבלה מרבנים אחרים.
תשובת מרן שליט"א: 'מסתמא', זה מספיק?

שאלה מהקהל: אולי בכדי שלא יהיה כישלון לעם ישראל?

תשובת מרן שליט"א: יפה. כך מהרי"ץ זיע"א אומר, בשו"ת פעולת צדיק חלק ג' סימן רס"ב. מכוח דבריו שם, ומכוח מקור נוסף, ברצוני ליישב בס"ד את שתי הטענות של הגרי"ש אלישיב. נלך לפי הסדר.

מהרי"ץ זיע"א שואל את השאלה הזאת, אגב שאלה לגבי נושא אחר, שדיברנו עליה בעבר ושיעור מוצש"ק מסעי ה'תשע"ו, בעניין גדול העולה לספר תורה לפרשת המוספין. בתוך השאלה שם, שהוא דן על המנהג, האם אפשר שהגדול יקרא את המפטיר בספר שני, והקטן יקרא את ההפטרה? מהרי"ץ אומר, שהמנהג הוא להתיר. לכאורה, מה הפירוש 'המנהג להתיר'? הרי ישנה מחלוקת בכך?

כותב מהרי"ץ כך, תורה יוצאה לכל ישראל, וכרוזא קרי בחיל בתלמוד, כל מקום שהלכה רופפת בידך, פוק חזי מה צבור נוהגין. הכלל הזה, 'פוק חזי מאי עמא דבר', נמצא בש"ס בכמה מקומות, במסורת הש"ס שם מציין ארבע מקומות [ברכות דף מ"ה ע"א, עירובין דף י"ד ע"ב, פסחים דף נ"ד ע"א, ומנחות דף ל"ה ע"ב], וכמדומני שאין יותר. [אמנם בקובץ מזכרת דף 561 ציין כי ישנם עוד שניים, ביצה דף כ"ט ע"ב ומנחות דף ז' ע"א, אבל בדקתי ומצאתי ששם כתוב רק שתי המלים הראשונות "פוק חזי", וזה לא שייך לנ"ד]. אולי תכף נראה זאת בפנים הגמ', אבל זהו דבר מפורסם, 'פוק חזי מאי עמא דבר'. וקשה, מה יתן ומה יוסיף מנהג העם, לנטות אחר פוסק? מה זה נותן? וכי בגלל שכך נוהגים, זאת ראייה? הרי ישנה מחלוקת בעניין?

בכדי שנבין קצת יותר לעומק, יש בדברי מהרי"ץ כמה דברים חדשים. ראשית, למה מהרי"ץ אומר, 'כבר השיבו חכמי ישראל?' היכן השיבו על כך חכמי ישראל? את המקור לכך, ציין בני הרה"ג משה שליט"א בינוה צדיק, שזה נמצא בשו"ת הלכות קטנות חלק א' סימן ט'. בסדר, מהר"י חאגיז אמר זאת, אבל מי אמר שזה 'חכמי ישראל'?

אבל לאחר שראיתי את דברי ספר הלכות קטנות בפנים, הבנתי מדוע מהרי"ץ כתב כך. לכאורה, רבי ישראל יעקב חאגיז זצ"ל, הוא שכתב זאת. טוב, אפשר אולי להתווכח על הסברא הזאת, ולא להסכים איתה. אבל מהרי"ץ כתב כאן דבר גדול, כי מהר"י חאגיז לא הביא זאת בשם עצמו, אלא כותב כי הכלל הזה הוא מקובל.

וז"ל בעל הלכות קטנות, וזה כלל גדול, שהיה מוסד בידינו. משמע מדבריו, כי הוא קיבל דבר זה מרבותיו. הוא אומר, כי זהו דבר מבוסס ומקובל אצלינו. אם הלכה רופפת בידך, פוק חזי מאי עמא דבר, כי פשוט הוא, אשר באהבת ה' את עמו ישראל, יסיר מכשול מדרכיהם, ולא יטו כל העולם אחר היחיד אם סברתו דחויה. הוא אומר, כי זהו 'כלל מוסד בידינו'. פירושו, שגדולי ישראל קיבלו כך את הכלל הזה, ולכן מהרי"ץ כותב כי זהו דבר שאמרו חכמי ישראל.

נקודה נוספת שאפשר לדייק בדברי מהרי"ץ, לגבי מה שהוא כותב בסוף 'אינן לנטות ממנו'. לגבי הכלל הזה, 'פוק חזי מאי עמא דבר', ישנו ויכוח בין המאמר מרדכי לבין החיד"א בברכי יוסף, מהו הפשט? האם פירושו, שזאת היא ההלכה, או שיש למנהג על מה לסמוך? נפקא מינה, לגבי אדם שבמקום לברך 'שהכל' על המים, בירך 'בורא נפשות רבות'. אם האדם עשה, כדעת רבי טרפון בגמרא וברכות דף מ"ה ע"א. האם יצא ידי חובתו, או שלא? המאמר מרדכי אומר, פשיטא שלא יצא ידי חובה. מה

פתאום, לעשות כדעת רבי טרפון? הרי הגמרא אומרת למסקנא, שמברכים שהכל. אולם החיד"א, לא סובר כך. ישנו ויכוח, לגבי הנושא הזה. המדובר הוא, רק לגבי מים, כפי שיבואר בס"ד להלן. בכל אופן, ישנה מכך נפקא מינה לדינא.

בגמרא במסכת ברכות [דף מ"ד ע"א] ישנה מחלוקת, מה היא הברכה על המים? המשנה שם אומרת, השותה מים לצמא, מברך שהכל נהיה בדברו. ר' טרפון אומר, בורא נפשות רבות וחסרונן. אומרת על כך הגמרא, השותה מים לצמא, מברך שהכל נהיה בדברו. רבי טרפון אומר, בורא נפשות רבות וחסרונן. שואלת הגמרא, אלו השורות האחרונות בסוף פרק כיצד מברכין, אמר ליה רבא בר רב חנן לאביי, ואמרי לה לרב יוסף, הלכתא מאי? כמו מי ההלכה? אמר ליה, פוק חזי מאי עמא דבר. מפרש רש"י, היאך נוהגים. וכבר נהגו לברך בתחלה שהכל, ולבסוף בורא נפשות רבות וחסרונן על כל מה שברא.

הויכוח הוא, רק לגבי מים, אבל לא לגבי הדברים האחרים, כגון גבינה ובשר, גם רבי טרפון מודה שהברכה עליהם היא 'שהכל נהיה בדברו'. רק לגבי מים, בגלל שזה אינו דבר המזוין, הוא גרע טפי. על כך סובר רבי טרפון, לברך בהתחלה 'בורא נפשות רבות', ולא 'שהכל נהיה בדברו', כיון שהמים זה פחות חשוב מהדברים האחרים.

המאמר מרדכי מבין, כי 'פוק חזי מאי עמא דבר' היינו, שזאת היא ההלכה. אם 'עמא דבר' שמברכים על המים 'שהכל', א"כ ההלכה כמו תנא קמא. אבל החיד"א מבין, כי 'פוק חזי מאי עמא דבר' היינו, שהמנהג הוא בסדר, אפשר לנהוג כפי שהעולם נוהג. אבל מי שיברך 'בורא נפשות רבות' על המים, הוא אינו מופקע. לא ברור, שההלכה אינה כרבי טרפון. יש מקום להתחשב, בדעת רבי טרפון. אם מישהו ינהג, כדעת רבי טרפון, הוא בסדר. כך אוחז החיד"א

שערי יצחק – השיעור השבועי

אם כך הוא המנהג, אז אין מה לעשות. אין אפשר לבטל את המנהג. אבל אין פירושו, שכך היא ההלכה.

ממילא, יוצא מכך נפקא מינה, לגבי כל דבר שכתוב עליו בש"ס, 'פוק חזי מאי עמא דבר'. כגון, במסכת עירובין ודף ע"ב, לגבי כמה שיעור לחי. האם שיעורו כל שהוא, או שלשה טפחים, כדעת רבי יוסי, ונימוקו עמו. הגמרא אומרת שם, 'פוק חזי וכו', שעושים כל שהוא. וכן במסכת פסחים ודף נ"ד ע"א, לגבי הברכה על הנר, במוצאי יום הכיפורים. האם רק במוצאי שבת מברכים על הנר, או גם במוצאי יום הכיפורים, על אור ששבת. אומרת הגמרא, 'פוק חזי מאי עמא דבר'. וכן במסכת מנחות ודף ל"ה ע"ב, לגבי תפילין שנקרעו.

מדברי מהרי"ץ נתחדש לנו, כי הוא הבין בפשטות, כדעת המאמר מרדכי והפרי חדש. הראיה היא, כי מהרי"ץ כותב, 'אם בעניין דין הלכה, מה שהסכימו הציבור לנהוג בו, אין לנטות ממנו וכו'. רואים שמהרי"ץ אוחז, כי כך היא ההלכה. זאת גם הפשטות.

שאלה מהקהל: זהו הלשון של הלק"ט? **תשובת מרן שליט"א:** לא. זה מהרי"ץ הוסיף מעצמו. את המלים 'באהבת השם וכו', זה כתב הלק"ט. אבל מן המלים 'אין לנטות ממנו' אנו מדייקים, כי מהרי"ץ אוחז ש'פוק חזי' זאת ממש הלכה.

שאלה מהקהל: אם כן כיצד מהרי"ץ כותב במקרים מסויימים "והעולם טועים"? היכן אהבת ה' אותנו?

תשובת מרן שליט"א: העולם לא טועים. ה' אוהב את עם ישראל, והוא לא נותן להם לטעות. מתי אומרים 'העולם טועים', באופן שברור שזאת טעות. בדבר שברור לפוסק שזה טעות, על פי יסודות ההלכה, אי אפשר לסמוך על כך. אבל כאשר הדבר שקול, וישנם צדדים לכאן ולכאן, אזי אני רואה כיצד נוהגים. כגון

ובקונטרס אחרון בספר לדוד אמת, הוא מפלפל ומאריך אחרי כן שם על כך. הוא מביא, שישנה מחלוקת בעניין זה, בין הפרי חדש, לבין מהר"ח"א, זהו מהר"ר חיים אבולעפיה.

הספר 'לדוד אמת', הוא על הלכות סת"ם, הלכות של סופרים, אבל הוא נכנס מעניין לעניין, והגיע אל הנושא הזה.

החיד"א כותב כך, ומדי דברי רגע, אדבר במ"ש בס' הקטן מחזיק ברכה סי' ר"ד וכו', על מ"ש אני הצעיר בברכת המים, דמאי דאמרו ס"פ כיצד מברכין, הלכתא מאי, פוק חזי מאי עמא דבר, לא מיקרי דאפסיקא הלכתא עש"ב וכו'. ועתה ראיתי להפר"ה נא"ח סי' תצ"ז במנהגי האיסור ש"ין שכתב בתוך דבריו וז"ל, וכן נראה מהא דאמרינן סוף פרק כיצד מברכין, אמתניתין דרבי טרפון אומר בורא נפשות רבות. א"ל רבא בר חנן לאביי, הלכתא מאי? א"ל, פוק חזי מאי עמא דבר. ומילתא דפשיטא, דרב"ח כבר ידע המנהג. וא"כ, בודאי דהכי הלכתא. הוא טוען, כי זאת גופא השאלה, 'הלכתא מאי? פירושו, בודאי שהוא ידע, כיצד נוהגים לברך. ובכל זאת הוא שואל, מה היא ההלכה. אלא ודאי סבירא ליה, דאע"פ שנתפשט המנהג כך, אפשר שלא יהיה מכוון להלכה. ולהכי שאל, הלכתא מאי? והשיב לו, שבזה אזלינן בתר המנהג, כי הוא מכוון להלכה עכ"ל. ומשמע מדבריו, דסבר הרב ז"ל, דהא דקאמר ליה פוק חזי כו', כוונתו דכן הלכה, וא"כ הוי נפסקה הלכה, היפך מ"ש אני בעניי. הוא לא סובר כמותו, אלא כדעת המאמר מרדכי.

וזאת אשיב. חדא, דהרי מצינו גברא רבא, הרב הגדול מהר"ח"א במקראי קודש, שחולק על הפר"ח וכתב וז"ל, י"ל דהיינו מה שהשיבו פוק חזי כו', ואף שהוא היפך הדין, אין בידינו לבטל המנהג עכ"ל. הרי דהרב ז"ל מפרש פוק חזי כו', אף שהוא נגד הדין כו'. וא"כ, אין זה בסוג פסק הלכה. דאדרבה, הגם דהוי היפך ההלכה, אמרינן פוק חזי כו'.

בנ"ד, בעניין הפלפל החריף. יש אומרים כך, ויש אומרים אחרת, וקשה להכריע בעניין. אבל אם ישנה הכרעה ברורה, אין מה לעשות. וחיזוק לכך, נביא בס"ד ובל"נ בהמשך בשיעור מוצש"ק תולדות ה'תשע"ז.

שאלה מהקהל: לדעת רבי טרפון, על המים ישנן שתי ברכות?
תשובת מרן שליט"א: לא. לפי רבי טרפון, מברך בהתחלה 'בורא נפשות רבות', ואחר כך ולא כלום.

ממילא יוצא, כי מי שטעה ובירך על המים 'בורא נפשות רבות', לפי שיטתם, וגם לדין שאנו סוברים כי 'פוק חזי' זאת ההלכה, אבל לכל הפחות 'ספק ברכות להקל'. צריך להתחשב בכך. ממילא, הוא יצא ידי חובתו. לפי דעת הפר"ח המאמר מרדכי ומהרי"ק, הוא יצטרך שוב הפעם לברך, כי הוא לא יצא יד"ח בברכת 'בורא נפשות'. עליו לברך שהכל, ואח"כ בורא נפשות. אבל לפי דבריהם, הוא יצא יד"ח בברכת בורא נפשות, ולאחר מכן אינו מברך כלום. כדעת רבי טרפון. רבי טרפון אינו מופקע מן ההלכה בגלל 'פוק חזי', כי ב'פוק חזי' לא כתוב שההלכה אינה כמותו. אם היה כתוב שההלכה כתנא קמא, לא הייתי מתחשב בדעת רבי טרפון בכלל, אפילו לעניין ברכות.

שאלה מהקהל: כיצד הוא לא יברך ברכה אחרונה?

תשובת מרן שליט"א: לא תיקנו על כך ברכה אחרונה, כיון שהמים הם פחות חשובים, מפני שאינם מזינים. הרי על כל דבר שמברכים עליו 'בורא מיני מזונות' יוצאים ידי חובה, חוץ מן המים והמלח.

שאלה מהקהל: גם חלב?

תשובת מרן שליט"א: לא. המדובר רק לגבי 'מים לצמא'. מי שישתה חלב, הוא מברך על כך אפילו שזה לא 'לצמא', כיון שיש לחלב

טעם. אבל לגבי מים, פעמים רבות, התועלת שלהם היא לא בגלל הטעם, אלא בכדי שהאדם ישבור וירווח את צמאונו. במים בעצמם, אין טעם. אין מהם הנאה.

ברוך ה', ענינו על הטענה הראשונה, באופן מסודר.

כעת, לגבי הטענה השנייה, כי אולי לא ידעו שישנה בכלל שאלה על כך.

בספר שמ"ש ומגן וחלק ג', יו"ד סימן נ"ו, להרה"ג שלום משאש, כתב על מנהג מרוקו בעניין זה כך, על דבר שאלתו בעניין הפלפל החריף לעניין ערלה, ומה המנהג במרוקו? הנני להשיב, שבמרוקו, לא היה ולא נשמע כדבר הזה, להסתפק אפי' ספק בעלמא בעניין זה. והכל, חכמים, וחסידים, ואנשי מעשה, לא נמנעו מלאכלן. הצדיקים הגדולים ביותר, אכלו זאת. ואפי' החריפים ביותר. ועכשיו כאשר עיינתי בזה, ראיתי להרבה פוסקים המחזקים את מנהגינו, מטעם שהוא מוציא פירותיו תוך שנה וכו'. הוא מתחיל להביא שם ראיות לכך. בכל אופן, הוא מעיד, כי בארץ מרוקו נהגו לאכלו.

בכל הספרים כותבים, כי בארץ מרוקו ובארץ תימן, נוהגים לאכול זאת. כנראה בארצות האחרות, הדבר לא היה כ"כ נפוץ.

אבל, הדבר עדיין לא עונה על השאלה. אמנם אכן, הם אכלו זאת, אבל מי אמר שהם בכלל ידעו שיש בכך ספק?

לכן הבאתי בס"ד, את דברי מהר"י הש"ש, בספרו פלח הרימון. מדבריו רואים, כי בארץ תימן, לפני מאה שנה, וכנראה יותר, אכן דנו בכך. אם הוא בא וכותב זה 'מותר לכולי עלמא', פירושו שאכן דנו תלמידי חכמים בעניין זה, ופסקו כך. השאלה הזאת, עלתה בפניהם. המקור הזה, הוא חשוב מאד, בכדי לדעת שדבר זה עלה על שלחן מלכים, והכריעו שאכן הדבר מותר.

שערי יצחק – השיעור השבועי

מזכירים את הספר רב פעלים, בשלהי דף תר"ג. א"כ רואים, שבארץ תימן, היה את הספר רב פעלים. הספר היה לנגד עיניהם של חכמי עי"ת צנעא, לכל-הפחות.

מה שברור הוא, שלא היתה טעות סופר, בפיענוח הכת"י. כי אם היה כתוב ריו"ח, בודאי שהייתי עולה על הבעי"א. הרי תמהתי על כך, שאינני מבין מה הפירוש 'שו"ת רבינו ירוחם'? הרי דרך הפוסקים, שלא כותבים את השם המלא, של רבינו ירוחם, אלא הם כותבים בקיצור ריו"ח, רי"ש יו"ד וא"ו. ידעתי זאת, ותמיד שמתני לב לכך, שישנה בעי"א כאשר כותבים רי"ו. הרי את רבינו יונה, כותבים ר"י. ואת רבינו ירוחם, כותבים רי"ו. למה כותבים רי"ו, היה צ"ל ריר"ו? אלא הבנתי, כי הם לא רצו לכתוב כך, כיון שזה נקרא כמו ריר, מלשון ריר, חס ושלוש. ריר זהו דבר מגונה, לכן הם הורידו את האות רי"ש. בכדי שלא לרשום את שמו, בצורה לא יפה. זהו למשל, כפי שישנם הכותבים על רבינו עובדיה מברטנורא, הר"ע מברטנורא. למה כותבים הר"ע? וכן לגבי רבי עקיבא, למה כותבים ר"ע? וכן לגבי רבינו שמשון משאנץ, ישנם הכותבים הר"ש? הרי רש זהו עניי? לכן, ישנם המדקדקים וכותבים, הש"ר, הם הופכים את האותיות. וכן לגבי רבינו עובדיה מברטנורא, כותבים הרע"ב. דהיינו, לכתוב זאת בצורה מכובדת. לגבי השם של רבינו ירוחם, המקובל לכתוב רי"ו. זהו דבר, שכבר שמתני לב אליו, במשך עשרות שנים. א"כ, לא יכול להיות, שפענחתי לא נכון את כתב היד.

המסתבר הוא, שבעל פלח הרימון כנראה טעה במחכ"ת, כאשר הוא העתיק זאת ממקור אחר. הרי למהר"י השאש, היה קשר עם חכמי העיר צנעא. הוא בעצמו, היה ממחוז מחוית. הוא היה תלמיד חכם חשוב, וראב"ד. רואים לפי ספריו, שהוא היה מבין ובקי גדול. כנראה הוא העתיק, מסקנת פסקדין מה שדנו בכך חכמי צנעא. והוא ראה שם שכתוב ריו"ח, והוא חשב שזהו

שאלה מהקהל: בתימן הפלפל חריף היה מחזיק יותר משלש שנים?

תשובת מרן שליט"א: אינני יודע. מה שברור הוא, שזה פוחת והולך. אמנם חושבני כי לא מגדלים זאת יותר משלש שנים, כיון שרואים שהוא כבר לא מניב הרבה. אולי עוקרים אותו.

בכל אופן חושבני, כי הרב יעקב קארפ, עלה על רעיון נכון. מתקבל על הדעת, וגם על הלב. אמנם מה שהוא כותב, לגבי פיענוח הכת"י של מהר"י השאש, שהוא היה לא נכון, הטענה הזאת ליתה, כיון שאני הוא זה שקרא את הכת"י. אני הראשון, שראה והביא את דברי הספר.

הדבר אינו רק לגבי הנושא הזה, אלא גם לעניין הבשמים, דהיינו הריחאן והשדאב.

הבאתי בשו"ת עולת יצחק וחלק ב' סימן ע"ז אות ג' ד"ה מעתה] בשמו, ספר פלח הרמון כת"י למהר"ר יחיא יעיש אלהשאש זצ"ל דף תרמ"ה כתב בזה"ל, על (עשב) [צ"ל מין בשמים] הנקרא ריחאן, מברך עצי בשמים, מפני שעץ שלו אינו חלול. אבל אלשדאב, עשבי בשמים, מפני שעץ שלו חלול, וכן כל כיוצא בזה.

רואים, שכבר בזמנם, דנו על הנושאים האלה. ממילא, אי אפשר לומר, שלא ידעו מכך. כי אם הוא בא ואומר בני"ד, לכולי עלמא, פירושו שדנו בכך.

לגבי הטענה, שהם סמכו על דברי הרב פעלים, זה כבר לא משנה, זהו ויכוח נוסף. אבל עצם הדבר, שהעניין נדון, והוכרע להתיר, א"כ זהו דבר המוסכם.

בדקתי זאת מבחינת השנים, וראיתי כי הדבר אכן מתאים. דהיינו, שו"ת רב פעלים חלק שני נדפס בפעם הראשונה בשנת ה'תרט"ג, ובעל פלח הרימון נפטר בשנת ה'תרט"ט. בספר אמונת השם, שנדפס בשנת תרח"צ, כבר

רבינו ירוחם. לכן הוא כתב מלא, 'רבינו ירוחם'. אבל אני, כבר הייתי כלי שני, ולאחר שראיתי מה שהוא כתב, ממילא כתבתי מה שכתבתי. וברוך ה' שהגעתי אל המסקנא הזאת.

ישנה נקודה נוספת. לא רק לאחרונה חכמי ארץ תימן וארץ מרוקו, כתבו שהדבר מותר. רואים שכבר הרבה לפני כן, בדור החיד"א, דנו על הפלפל החרף. כפי שראיתי בספרו של מהר"ר אברהם כלפון, מחכמי ארץ לוב, מהעיר טריפולי. לפני כ-250 שנה. הוא היה בידידות, עם הרב חיד"א. יש לו עוד ספר ידוע, בשם חיי אברהם.

בספרו לקט הקציר [אורח חיים הלכות שאר ברכות דף קפ"ה] הוא מביא את מה שדנו, לגבי הבדינגא"ן וכו', וכותב בסיום דבריו כך, נראה על עניין ערלה, ג"כ פלפל הארוך, כך נטיעתו, כמו הבדינגאן, שמתקיים ב' או ג' שנים. ולכן, זה מותר. אם כן רואים, כי דנו בכך, ופסק להתיר, גם במקום נוסף. בתימן ובלוב, דנו. וזה מספיק, אעפ"י שבמרוקו כנראה לא דנו. ולא שמענו מאידך על שום מקום אחר, שאסרו זאת.

על ברכתנו לא דנו, כי מרוב חריפותו אינו נאכל בפני עצמו.

ישנו עוד צד, שאפשר להתיר את הדבר, את הפלפל החרף, בגלל שהוא חלול. זהו צד נוסף. א' הוא מגדל פרי בתוך שנתו, ב' הוא גדל שנים או שלש שנים. יכול להיות, שהוא גדל יותר שנים, אבל ברור שהפרי פוחת והולך. חידשנו דבר נוסף, שזה נחשב חלול. בעל הלכות קטנות, סומך על סימן זה. לכאורה, הרי במציאות זה לא חלול, א"כ למה מחשיבים זאת כחלול?

כתבתי על כך בס"ד דבר חידוש, בשו"ת עולת יצחק חלק ב' [סימן רכ"א], גם יש בהן הסימן הנוסף לפירות האדמה, שהן חלולים, וזה נראה

וניכר בגזעם העבה, ואפילו בענפיהם כשהם מתייבשים, שמתכווץ החומר הלח שבתוכם. מי שמסתכל, לא רואה שזה חלול, אבל יש בתוכו קצת לחלוחית, ובעצם זהו חלל המתמלא ברטיבות, וכאשר הרטיבות מתייבשת, רואים שזה חלול. א"כ, זאת ראייה נוספת בכדי להתיר.

הערה מהקהל: זה כמו השדאב? תשובת מרן שליט"א: כמעט. בשדאב החלל ניכר ונראה ממש בעין. לכן אמרתי שזה חידוש.

לגבי מה שטוען הרב יעקב קארפ, שהגאון הרב משה לוי זצ"ל בספרו ברכת ה' דוחה את כל דברי המתירים, ישנה כאן טעות בנושא הזה. וכן, לגבי מה שהוא מביא בשם הגר"ש ואזנר. גם הרב ואזנר, לא דיבר על פלפל חרף, אלא על פאפיה, אשר לגביה ישנם צדדים אחרים, לאסור זאת. כי פאפיה, הפרי אינו פוחת והולך, כמו הפלפל החרף. בעל ברכת ה' [חלק שלישי], אוסר את הפאפיה, ומתיר בהדיא את הפלפל החרף.

הרב קארפ, ראה את סעיף ה', שם כתוב כך, פרי הפאפיה הגדל בארץ ישראל, יש להחמיר לחשבו כפרי האילם לעניין איסור ערלה, וכפרי האדמה לעניין ברכה. אבל לגבי פלפל ארוך חרף, או פלפל גינה מתוק, הוא כותב כבר לפני כן בדף י"ח [סעיף ד'], פלפל ארוך חרף וכו', מברכים בורא פרי האדמה, ואין ערלה נוהגת בהם. והוא מסביר שם, מהו החילוק.

דרך אגב, לגבי מה שכותב הגר"מ לוי [בהערה 19], פלפלין ירוקים ארוכים חריפים, ופלפלים מתוקים של גינה, גידולן דומה ממש לגידול חצילים, שגזען אינו ראוי להוציא פירות רבים וכו', צריכים לדעת, כי זה לאו דוקא בצבע ירוק. הבסבא"ס, הוא גם בצבע אדום. בהתחלה הוא ירוק, אח"כ הוא נהיה אדום. לכן, שלא תהיה טעות בעניין זה, שלא יחשבו כי כביכול זהו מין אחר, אלא זהו הוא.

שערי יצחק – השיעור השבועי

עָנָא לְאַתְר שְׁפָר רַעֲיָא לְמִדְבָּרָא. דְּבַר, בלשון עבר. אבל 'דְּבַר', זה בלשון הווה. ישנה מלה, 'דְּבַר', מלשון וְדָבַר דְּבַר [ישעיהו נ"ח, י"ג]. ויש דְּבַר אַחַד לדוד וכו' [סנהדרין דף ח' ע"א]. לכל אחד, ניקוד אחר.

במגילת בני חשמונאי [פסוק ז'] כתוב, ענה ואמר לְהַדְבְּרוּהִי. עוד מעט יבואו בעז"ה ימי חנוכה, אז קוראים את מגילת בני חשמונאי. מה הפירוש, הַדְבְּרוּהִי?

וְדַרְךְ אַגְבִּי, בעזרת ה', ספר שמן למאור וספר מאי חנוכה, הם בהישג יד במכון פעולת צדיק.

שמת לי, כי ישנו דיוק בפסוק בנביא דניאל [ג', כ"ד], שם כתובה אותה המלה, עָנָה וְאָמַר לְהַדְבְּרוּהִי. מישחו שאל אותי על כך השבוע. הוא אמר לי, איך תירגמת שתי מלים, שהן אותו הדבר? ישנה מלה 'רברבנוהי', דהיינו שריו. וגם המלה 'הדברוהי', היינו שריו. איך זה יכול להיות?

אמרתי לו, תשמע, אתה אכן צודק, אולי ישנו קצת הבדל ביניהם, אבל בסה"כ זה דומה. 'הדברוהי', זה מלשון 'עמא דבר', מלשון מנהיגים, שרים וכדומה. אבל כשאר עיינתי בכך, חושבני כי ישנו כאן דבר מעניין, אשר כדאי לדייק ולעיין בו, בקריאת מגילת בני חשמונאי בחנוכה. הדבר קצת צריך עיון. משהו אינו ברור. כתוב שם, שאנטיוכס 'ענה ואמר להדברוהי', הוא אמר להם, תכף נראה למי הכוונה בדיוק, אתם יודעים, עם ישראל אינם שומעים לנו, וברצוני לצאת עליהם למלחמה. אח"כ כתוב, ושפר פתגמא דנא בעיני רברבנוהי, ובעיני כל חילותיה. הדבר אינו מובן. התחלת עם 'הדברוהי', וסיימת עם 'רברבנוהי'? רק השנה, שמת לי לב לדיוק הזה. השואל שאל בסתם, לגבי דיוק המלה, מדוע כאן מתרגמים כך וכאן מתרגמים אחרת, אבל בעצם נתעוררה אצלי קושיא, על מחבר מגילת בני חשמונאי, מה הוא רצה לומר בשינוי הלשון הזאת?

שאלה מהקהל: הוא מתכווין למין אחר שמוכרים בשוק, שהם ארוכים וירוקים וחריפים. תשובת מרן שליט"א: בסדר. אבל הפלפל התימני, הבסבא"ס, הוא מאדים. והוא מדבר בהמשך, על הפלפל התימני. הוא כותב, בספר ברכת ה', וכן נהגו גם בתימן ובמרוקו ובעוד מקומות בחוף לארץ לאוכלו אע"פ שאין מקיימים אותו יותר משנתיים וכן המנהג הפשוט בארץ ישראל שאוכלים פלפלין ירוקים ואין פוצה פה. ולכן אני מדגיש זאת, שלא יטעו ויחשבו, שהמדובר רק על ירוקים, אלא הכוונה גם על האדומים. וכן כתב מהר"א כלפון, מרבני לוב, בזמן מרן חיד"א וכו'.

אם כן, גם מהבחינה הזאת, הדבר בסדר. לכן, המסקנא היא, 'פוק חזי מאי עמא דבר'. וכיון שישנה שאלה, האם זאת היא ההלכה, לכן אינני יכול לומר, כי מי שיחמיר הוא מופקע. תמיד ישנם צדדים לכך. לפי החזון איש וכו'. אי אפשר לומר, כי מי שירצה להחמיר, אין לו מה להחמיר. אבל ההלכה למעשה היא, שההיתר הוא בשופי, על פי כל הפוסקים. כפי שאמרנו, לפי אותם האוחזים, כך אוחז מהרי"ץ, ובודאי שאנחנו יכולים לסמוך על כך, כי 'פוק חזי מאי עמא דבר', זאת ממש ההלכה, א"כ לא צריך בכלל לחשוש לכך, כי ההלכה נפסקה כפי השיטה הזאת. אבל, מי שירצה להחמיר, אינני יכול לומר עליו שהוא הדיוט.

הערה מהקהל: הוא לא יכול לאכול זחוג. תשובת מרן שליט"א: נכון.

פירוש המלה "דְּבַר", והבנת המלה "הַדְבְּרוּהִי" במגילת בני חשמונאי, ותמיהה על שינויי הלשון שם.

דרך אגב, חושבני כי העולם אינו יודע לקרוא את המלה 'דְּבַר', 'מאי עמא דְּבַר'. כמדומני שהם אומרים, 'מאי עמא דְּבַר'. צריך לדעת, את דקדוק המלה הזאת. הרי 'מאי עמא דבר' היינו, מה העם נוהג. בפסוק [שמות ג', א'] וַיְנַהֲג אֶת הַצֹּאֵן אַחֲרֵי הַמִּדְבָּר, התרגום הוא, וְדָבַר יָת

כאשר עיינתי במפרשים בדניאל, ראיתי כי 'הדברוהי' היינו המנהיגים. המפרשים כותבים, כמה ביאורים. או שהם השרים, או היועצים. אלו דברים קרובים. אבל גם בנביא דניאל, במקומות אחרים, כתובה המלה 'ברבנוהי'. ופירושה, הגדולים. מלשון 'רב', דהיינו 'גדול'.

שינוי הלשון הזה, במגילת בני חשמונאי, צריך עיון. אנטיוכס התייעץ עם 'הדברוהי', דהיינו המנהיגים. ואח"כ אתה אומר, כי הדבר מצא חן בעיני שריו. אולי 'הדברוהי', המנהיגים, לא הסכימו איתו. לפי הסיגנון, נראה כך. הוא דיבר בהתחלה עם היועצים והמנהיגים, והדבר מצא חן, לא בעיניהם, אלא בעיני השרים והגדולים, זבעיני כל חילותיה? מי דיבר על חילותיה? על הצבא, ושרי הצבא? ולמה נוספה המלה 'כל', רק לגבי חילותיה? וכי ברבנוהי, לא מדובר על כל השרים? חושבני, כי ישנם כאן 'היות אביי ורבא'. ישנם כאן דיוקים, ויש להתעמק בכך. מגילת בני חשמונאי, זה לא סיפור דברים בעלמא, הרי כתוב כי זקני בית שמאי וזקני בית הלל כתבו זאת. וי"א בני חשמונאי בעצמם. א"כ בודאי שישנה כאן איזו עמקות, להבין על מה ולמה באו כל השינויים האלה.

המקום ברוך הוא יאיר את עינינו. עד חנוכה, יש לנו זמן, למצוא תירוץ לכך בס"ד. ועיין בשיעור מוצש"ק וישב ה'תשע"ז.

דברים לזכרו של מה"ר יחיא אלשיך זצוק"ל במלאות כ' שנים לפטירתו.
עניין היעלמות ילדי תימן, וזעקה לחשיפת היעלמות עשרות אלפי ספרי קודש עתיקים ונדירים בעת העלייה מארץ תימן לא"י.

השבוע היה יום היארצייט של הגאון הצדיק רבינו יחיא אלשיך זצוק"ל, כ' מרחשון, עשרים שנה לאסיפתו לבית עולמו, תנצב"ה. היתה כאן עצרת התעוררות בעיר בני ברק ת"ו, אמנם משום מה לא ארגנו זאת בצורה ציבורית מספיק, הציבור הרחב לא ידע מכך, כיון

שפירסמו את המודעות רק יום אחד לפני כן. דיברנו שם על מה שדיברנו, רק שברצוני להוסיף על כך שני דברים.

מהר"י אלשיך זצ"ל, זעק והתריע בחייו, על דברים רבים. כגון, על הקדושה, ועל הצניעות, ועל לימוד תורה בישיבות, ועל הירידה הרוחנית וכו'. דפק על השלחן, וצעק וזעק על הדברים הללו, הצליח ועשה מה שיכל לעשות.

בזמן האחרון מדברים, על ילדי תימן הנעדרים. מחפשים היכן הילדים, שנאבדו בעלייה לארץ ישראל וכו'. זהו נושא שאיננו פשוט, בגלל שמעורבים בזה אישים הנחשבים מכובדים, וידם כנראה היתה במעל. ממילא, הם מטשטשים את כל העקבות, בכדי שלא יגלו את הפשע שהם עשו. אבל ישנו עוד נושא, אשר שכחו ממנו. וכדלקמן.

אך נקדים לכך שקיבלתי מכתב שאלה לאחרונה, בהיות שחזרה וניעורה זה מקרוב סוגיית היעלמות תינוקות רבים בזמן העלייה על כנפי נשרים מתימן לארץ ישראל, בשנת ה'תש"ט, שנחטפו ונלקחו ללא ידיעת הוריהם ונמכרו לאימוץ כנודע, נשאלתי כדלקמן:

הונחה הצעה על שולחני (בכנסת ישראל), להקים מאגר גנטי לשם זיהוי משפחות ילדי תימן החטופים. מאז שהצעה זו הונחה על שולחני, קיבלתי כמה פניות (מחברי הכנסת, עסקני ציבור) החרדיים, כי יתכן והקמת מאגר זה אסורה מבחינה הלכתית. הם טוענים כי יתכן שהמאגר יגלה מקרים של ילדים ממזרים ויגרום בעיות הלכתיות נוספות. אבקש לדעת האם הקמת המאגר מותרת או אסורה.

עניתי על כך, שאכן הדבר איננו רצוי. ולא בגלל שח"ו היתה בעיני של ממזרות בתקופה ההיא. וכמו שנבאר בס"ד הלאה.

לצערינו, חושבני כי כמעט בכל משפחה, ישנו תינוק שנאבד ונעלם בתקופה ההיא. אפילו

שערי יצחק – השיעור השבועי

את הרקמות וה-DNA והגנטיקה וכו', כתבתי בתשובתי כי נראה לי שאכן לא כדאי, כיון שזה ימנע בעיות. במצב הקיים, הוא בחזקת כשרות. אבל אם תלך ותקים מאגר גנטי, הדבר יכול לעורר שאלות קשות.

בנוסף, הדבר אינו מוסמך, מהבחינה ההלכתית. לא בטוח, שאפשר לסמוך על הבדיקות שלהם. זה לא מאה אחוז, לא החלטני. בכל אופן, אין חובה לעורר שאלות, ולא כדאי להיכנס אליהן.

לגבי הילדים, אולי מפני שזהו עניין רגשי, לכן כולם שואלים ושואלים, היכן הם הילדים? אבל יש שאלה קשה נוספת, והיא, ואיפה אלפי הספרים? יהודי תימן עלו לארץ ישראל, עם אלפי ספרים כתבי יד, וספרים נדפסים נדירים. ממש עשרות אלפים. וגם הספרים הללו, זה לא היה הכל. הם שריד. לפני שהם עלו לארץ ישראל, קברו וגנזו אלפי ספרים, כיון שהם לא יכלו להביא את כולם. אנשים קברו ספרים רבים, ושטרות, מסמכים, ועוד הרבה דברים. רק את מה שיכלו להביא, מה שהיה נראה להם אז חשוב, הם הביאו, אבל זה נעלם בדרך.

בספר רבינו יחיא אלשיך ודף קנ"ט, שזהו ספר מאד יפה, הכולל את תולדות חייו, כתוב שם על הבעיית האישית שהיתה לו, גורל ספריית בית אלשיך. זהו בית הכנסת שלהם, אשר שמר על הספרים הכי עתיקים בעיר צנעא, בירת תימן, כיון שזו בית הכנסת הראשונה שייסדו לאחר שחזרו מגלות מוזע. ממילא, כל הספרים העתיקים, הגיעו לשם.

כותב מהר"י אלשיך כך, קרוב לחמשים כתבי יד מלפני חמש מאות וחמישים שנה ויש שש מאות שנה. ובדף קס"א הוא כותב כך, יותר מאלפיים ספרי קודש, עשרות כת"י עתיקים, שכתבתם קרוב לשמונה מאות שנה. הוא מדבר רק, על בית הכנסת אלשיך. מדובר באלפי ספרים.

אני, חושבני כי יש לי אה, שלא ידוע מה עלה בעיקבותיו. לא יודעים. לא ניכנס לכך כעת. ישנם ילדים, שבודאי שהם היו בריאים ושלמים. ונעלמו. אבל אחי, היה אז חולה. אם יתגלה ילד בשם ישראל סאלם, אני זוכר את תעודת הפטירה שלו. האמא אמרה, שהוא היה חולה, לכן היא התייאשה ממנו. אבל אי אפשר לדעת. אני לא בטוח שהוא מת. אף אחד מצד המשפחה לא נכח בעת קבורתו. ה' יעזור. בכל אופן, מדברים על כחמשת אלפים ילדים. אבל זה לאו דוקא ילדים מתימן, אלא גם ממדינות הבלקן.

שאלה מהקהל: למה קראו לו ישראל סאלם, ולא ישראל רצאבי?

תשובת מרן שליט"א: כאשר עלינו לארץ, קראו למשפחתנו בשם סאלם, על שם אביו של סבי. לאבא מארי זצ"ל קראו נחום נסים סאלם. שמו נחום, אבא נסים, אבי אביו סאלם. שלוש דורות. והחשיבו זאת כאילו הוא שם משפחה. מאז השלב הראשון, היו שינויים בשמות המשפחות.

אבל כידוע בסוף אמרו, שחיפשו את הקברים, ולא מצאו שום דבר. מצאו קברים ריקים. וכדומה. הכל דברים בטלים. כל העסק הזה היה, רמאות גדולה. המדובר על 4000-5000 ילדים שנעלמו, ולא יודעים למי נמכרו, ולהיכן הם הגיעו.

אמנם באותה התקופה, ב"ה העדה כולה היתה כשרה וצנועה, הכל היה בסדר. עדה קדושה וטהורה. אין חשש ממזרות. אבל מאידך, ראשית המדובר גם על עדות אחרות, בארצות הבלקן ומעוד ארצות, שאינני יודע מה היה מצבם הרוחני, והאם ישנן חששות. אבל הבעיית היא, שבמשך הזמן, גם בקרב התימנים שבנתיים גדלו, יכול להיות שהתחתנו קרובי משפחה, מבלי שהם ידעו זאת. יכול להיות, אפילו אח עם אחותו רח"ל. כי הם לא יודעים בעצם שהם קרובים. לכן, מאגר גנטי הבודק

מאיפה לקחת את הספרים, קרע קריעה במקום ופרץ בבכי קורע לב, שנאבדו מחמדי עיניו, הספרים הקדושים ... כל ימיו נתייגע עליהם ונפלו בידי בני עולה.

זעקה גדולה ומרה, היכן כיום הספרים הללו? אינני מדבר מבחינת הענתיקה, שיש לספרים הללו שווי רב. אני מדבר על כך, שאלו הם האוצרות הרוחניים של יהדות תימן, ספרים עתיקים בני מאות שנים.

תדעו לכם, שזה לא רק ספרים. אתם יודעים, כמה תכשיטים גנבו לתימנים? הם עלו לארץ, בחוסר כל. כי מן הנשים, ואפילו הילדות, שהיו עם תכשיטים מכסף ומוזהב, 'טהור' בלשונם, זהב טהור, הכל נשדד. אנשים שהיה להם כסף, אמרו להם, אתם חייבים להביא את כל הכסף, אחרת המטוס לא יכול לנסוע. אז הם לא ידעו, מה זה בכלל מטוסים. והאמינו להם לפי תומם. רק אח"כ התעשתו, והבינו שיש להם עסק עם "רמאים בני רמאים".

לקחו להם, את כל הכסף והזהב. ועדיין ישנן היום זקינות, שיכולות לספר על כך. לקחו להן את התכשיטים, את כל בגדי הריקמה והכסף, והביאו להן בגדים פשוטים. הן ממש בכזו, מרוב צער. על כך שלוקחים מהן את הבגדים, ונותנים להן בגדים כאלה, בלויי סחבות. וכל הרכוש הזה, הוא נעלם.

לכן, אני אומר כך. לגבי הילדים, אמנם ישנה בעיני. אבל מעוררים זאת, כיון שהדבר רגשי. לכן יש התעניינות בציבור. ויש שרוצים לראות נקמה באותם בני בליעל שהעיזו לעשות מסחר בילדים, יהודים ליהודים. להכפיש ולהוקיע אותם עד עפר. וזה כמובן מסובך. שניצלו אז את התמימות וחוסר הישע שהיה באותה תקופה נוראה ואומללה. אבל לגבי הספרים, חושבני כי הדבר אינו מכפיש אף אחד. הספרים נמצאים באיזה שהוא מקום, מחכים אולי לעוד עשרים או שלושים שנה, שאף אחד כבר לא ידע מי הוא בעל הבית, ואז יוציאו אותם. הדבר חמור מאד.

צריכים לדעת, כי מהר"י אלשיך זצ"ל נהיה חולה, בגלל הסיפור הזה. כמה שזעקו וכו', לא עזרו. אמרו להם שהספרים נשרפו. ביימו שריפה, והביאו עדים על השריפה. ובסוף נתברר, כי אכן העדים ראו שהיתה שריפה, אבל שרפו שם עיתונים וכל מיני ספרי חולין, וכביכול ספרי הקודש נשרפו.

גם למשל, היב"ע, הרב יחיא עומסי זצ"ל שהיה אב"ד בעיר רדאע, הרבה ספרים שלו נעלמו ג"כ.

אבא מארי זצ"ל סיפר לי, כי לפני שהם עלו לארץ, ביקשו מהם שכולם יביאו את הספרים, ואמרו להם שידאגו להביא אותם באניה. שיקבלו אותם חזרה בא"י. אך הוא לא האמין לאותם רשעים. כאשר באו שליחי הסוכנות לקחת את הספרים, הוא לא הכין להם אותם, אלא הלך והביא להם ספר אחד. בכל פעם, הוא הביא להם ספר בודד. הם התייאשו ואמרו לו, טוב, תאסוף את כולם, ובפעם הבאה אנחנו נחזור וניקח אותם. ואז הוא החזיר הכל למקום. את כל הספרים שלו, והכתבים וכו', הוא העלה איתו לארץ ישראל. צמוד אליו, אפילו במטוס. אבל הגיע בארץ שלב שהיה צריך לאחסן אותם. כאשר הוא בא וביקש את הספרים, המנהל שהיה אחראי עליהם, פתח לו אולם ענק מלא ספרים, צחק ואמר לו, תחפש כאן את הספרים שלך. איפה תמצא אותם? ענה אבא מארי, אני יודע היכן הספרים שלי, כי יש לי עליהם סימן. עבר על כל הספרים, ואמר לו, הנה זה שלי, והראה לו את הסימן שאמר לו מראש. אותו אחד, נתכרכמו פניו, ובעל כרחו החזיר לו את הספרים.

אלפי ספרים כתבי יד עתיקים, אשר אחרי הכל הצליחו להביא אותם לארץ ישראל, וכולם נשרפו? זה שקר וכזב. ישנו אוסף אילת, בספריה הלאומית.

הם מתארים שם בספר כך, כמה זעקות שהוא זעק, נסע אל הנמל, התרוצץ, ראה כי אין

שערי יצחק – השיעור השבועי

וקרוביהם, אך עכ"פ זה איום גדול שיביך וכפיש את עושי הפשע, ויש להם את הכלים לעצור את זאת בכח הזרוע כידוע. אבל לגבי הספרים, הדבר אינו מכפיש אף אחד. לכן חושבני, כי חובה לעורר על כך. זה נמצא ומחכה, באיזה שהוא מקום. כפי שאמרתי מקודם, כנראה באוסף אילת, בספריה הלאומית. מסתבר שישנם ספרים, שהגיעו לכל מיני ספריות בעולם, וכבר נמכרו אז. אבל חושבני, כי נותרו רבים מאד, שהם עדיין מוחבאים, ליעת מצוא. אלו ספרים, שלא עלו על עקבותיהם.

שאלה מהקהל: איפה מחביאים אותם? **תשובת מרן שליט"א:** אינני יודע. מה שידוע הוא, שיש את אוסף אילת. העלו את כל הספרים באניה, הנקראת בשם אילת. אוסף אילת, הוא מוסתר, כמדומני אף אחד לא מגיע לכך היום. כנראה זה נמצא, בספריה הלאומית, בירושלים עיקו"ת, או במקום דומה.

לגבי השאלה הזאת, כיון שזה כבר לא מבזה ולא מכפיש שום אישיות, והם רק צריכים להחזיר את הספרים הללו, שהם האוצר הרוחני של יהדות תימן, שכיות החמדה ממש, מה שנותר. את האוצרות הרוחניים הללו, הם צריכים להחזיר, ובכך בודאי תצא תועלת ממשית.

הערה מהקהל: לגבי הילדים, השבוע היה כינוס בירושלים בעניין הזה, והוחלט לפתוח את הפרוטוקולים.

תשובת מרן שליט"א: בסדר. כנראה זה טוב. אבל יכול להיות, שבסופו של דבר הילדים הם אבודים, כיון שספק אם הם ירצו לחזור לחיק המשפחה. בסך הכל, עלית על עקבותיהם. אבל לגבי הספרים, הרוחניות לא נאבדת. זה חשוב פי כמה וכמה. יש מה לעשות בהם, ויש גם ספרי תורה קדומים מלפני כשבע מאות שנה. ובאופן כללי, תורה גדולה וקדושה של אבותינו, מסורת מדורי דורות. מסתמא יתגלו

בקריית אונו, היה גר ר' אברהם צדוק (צאלח) ז"ל, שהיה האחראי גם על הספרים בבית הכנסת בתימן של מהרי"ץ זיע"א. והוא הצליח להציל, רק חצי מן הספרים. הוא אמר לי, הרבה ספרים, בפרט המון שטרות של בית-דין שהיו שמורים אצלינו כמה דורות, הכל קברתי בעיר צנעא, ואני יודע בדיוק היכן קברתי אותם. כיון שלא יכולתי להעלות את כל הניירות ואת כל הספרים, וגם לא חשבתי אז שישנה חשיבות לכך, לכן קברתי אותם. גנזתי. אבל הצלחתי לארוז ולקחת, שתיים עשרה חביות. שש חביות, נעלמו לי בעיר עדן. עד היום אינני יודע היכן הם. ושש מהן הצלחתי להעלות לארץ ישראל, וגם כאן הם כמעט נעלמו לי. הוא סיפר לי בזמנו איך שהוא מסר את נפשו, טרח מאוד עד שהצליח לגלותם, ולקבל אותם בחזרה. לגבי אותן שש חביות שנעלמו, כנראה הן הגיעו לידיים מסויימות. מסתבר מאד.

בזמנו, דיברתי עם הגר"ש וואזנר זצ"ל, לגבי העניין הזה. שאלתי אותו, מה לעשות? יש אנשים שהעלו ספרים שהם לא פרטיים שלהם, של כלל הציבור, של בתי כנסיות, וכעת אין לזה המשך ישיר. אז מי הבעלים שלהם? הוא אמר, צריך להקים על זה בית דין, כדי לדעת מי יקבל את הספרים לרשותו. לראות, האם בית הכנסת הזה הוא ממשיך וכו'.

מסתבר, שאם יתגלו ספרים שיש הוכחה מי הם הבעלים, אזי הם שייכים לבעל הבית, וליורשיהם. אבל כך, יתר הספרים, חושבני כי צריכים להקים אוצר ספרים, של העדה התימנית. לכל הפחות, שידברו על כך, והעניין יתגלגל הלאה.

למה שותקים, ומדברים רק על הילדים? וכי מה יצא מעניין הילדים? חושבני, כי בדרך כלל, הם כבר לא ירצו לחזור למשפחה. גם כאלה שיוודעים, שבעצם במקור הם תימנים, הם כבר התנתקו מהם מבחינה רגשית. זה קשה. אמנם ישנם כאלה שירצו לגלות את הוריהם

מוצש"ק חיי שרה ה'תשע"ז ב'שכ"ח
חידושים רבים, ספרים שנחשבו אבודים, ויתבררו ויתלבנו עלידיהם עניינים סתומים. בבחינת אין בית המדרש בלא חידוש. זאת שארית הפליטה, וגם את זה הם שדדו? גזלו גם את כבשת הרש? זה לא יכפיש אף אחד. פשוט שיחזירו את הספרים. ואף אחד לא יתייחס לכך בחומרא.

דיברנו בקצרה, ממש על קצה המזלג. יש הרבה מה לעשות, צריך לקום מי שמכיר את העניין ויטפל בו ביסודיות. עורו עורו ישנים משינתכם, והקיצו נרדמים מתרדמתכם. שלא יטענו ולא יאמרו, שבכסף הזה מימנו את העלייה מתימן, כיון שידוע כי המחיר של עשרה תימנים אז עלה להם אשכנזי אחד.

השאלה נזרקת לחלל: היכן נמצאים כיום עשרות אלפי הספרים העתיקים מתימן. ערכם לא יסולא בפז.

המקום ברוך הוא יזכנו, וימלא כל משאלות ליבנו לטובה, אכי"ר.

הודעה חשובה!

שיעור זה הוקלד עפ"י שמיעה בעיקר, נערך והגה לפי הבנת העורך. השיעור היה לנגד עיני מרן שליט"א קודם הוצאתו, הוסיף עניינים וציין מקורות, שיפר ותיקן דברים רבים, אולם מפאת העומס הרב המונח על כתפיו, נבצר ממנו לעבור הגהה מדוקדקת, להאיר ולהעיר בהרחבה כבשיעורים שעברו.

לאור האמור, בכל ספק או שאלה המתעוררת למעיין בשיעור זה, יש לו לברר היטב את הדבר להלכה ולמעשה אצל מרן שליט"א. הערות ותיקונים יתקבלו ברצון.

ניתן להקדיש את הוצאת השיעור לע"נ,
או לרפואה, הצלחה ופרנסה טובה.
פרטים בטלפון: 050-4140741